

SPRÅKLIK SAMLING

NR. 2
JUNI

1967

8. ÅRGANG

GITT UT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Rektor Sigurd Haraldseid:

Samlenormalen

— Tankar og Synspunkt —

Se side ②

Nynorsk Samnorsk

Se side ⑨

Tomas Refsdal :

Fornuftige toner

Se side ④

Første frukt

av
Jacob Skauge

Proposisjonen om ny folkeskolelov er kommen. Det blir ein dyr skole, skriv «Dagbladet» på leiarplass. Regjeringa har nemlig følgt Vogt-komiteens innstilling om oppdeling av klassene etter foreldra sine ønskemål for skriftlig opplæring i norsk, bokmål eller nynorsk. Den hellige foreldreretten, retten til å kverulere om a-ar eller n-ar, må vita. Den lenge leve. For den må andre omsyn vike. Kva for omsyn? Ja, for ingen skal få lure oss til å tru at vi får dette gratis, at ingen må betale for det. Det blir nok noen som ikkje får sine ønskemål oppfylt. Og tar vi mye feil viss vi trur at dette blir ei eller anna gruppe som er svak i førevegen, som tel lite ved sitt stemmetal, som ikkje er farlig som pressgruppe?

«Dagbladet» er inne på den sida av saka og, rett nok i varsame ordelag. (Man er jo blitt regjeringsorgan, og må føre pyntelig tale).

Over til side ⑤

Framlegg til samlenormal

Nokre tankar og synspunkt av rektor Sigurd Haraldseid

Det framlegget til ein samlenormal som Landslaget for språklig samling nyleg har gitt ut, er i høg grad både interessant og leseverdig. Dei kommentarane som følgjer sjølve framlegget, ber preg av sakleg og nøktern vurdering og vilje til å forstå andre synspunkt også. Heile skriftet er velgerande fritt for skjellsord og kraftsatsar som ofte har skjemt innlegg om språkspørsmål hos oss.

Eg vil ikkje her gå inn på og vurdere sjølve normalen i detalj, enda det kunne vera interessant nok. Men i motsetnad til forfattarane trur eg ikkje tida enno er moden for ein meir offisiell bruk av ein slik samlenormal, til dømes i skolen. Det arbeidet som er gjort, er likevel både viktig og nyttig.

Det undrar meg i grunnen noko at dei som er ansvarlege for kommentarane, ser ut til å sjå temmelig lite realistisk på norsk språksituasjon i dag, og sjansane til å vinne fram til eit mål i nær framtid. Dei seier m. a. at «Nå står vi framfor den siste kneiken.» Vidare «at tida er inne til å rive ned de siste gjerdestolpene mellom målformene.» Eg kunne gjerne seia at gi det var så vel. Men med den innbitne motstanden samnorskanken har møtt, først og fremst frå sterke, konservative riksmålsgrupper og organisasjonar,

og i det heile ut frå ei nøktern vurdering av situasjonen i dag, trur eg det er rett å seia at dette er rein ønsketenking. For min del trur eg det er både klokt og realistisk å innstille seg på at vegen fram til eitt norsk skriftmål vil ta mye lengre tid enn mange optimistar trudde for om lag 30 år sidan, da m. a. Oslo gjorde sitt kjende vedtak om å innføre tilnærningsformene. Faktisk var vi mye nærrare siste kneiken den gongen enn vi er no.

Skriftet har eit kapittel som heter «Merknader til ein del motargument». Og eg vil koma litt inn på eit punkt i dette kapitlet, der stilproblemet blir drøfta. Reint generelt trur eg at dette problemet er mye større og vanskelegare enn det her er gitt uttrykk for. Og eg er direkte usamd i somt som her blir sagt, det gjeld m. a. ein definisjon på sjølve omgrepene stil: «God stil har vi når leseren uten vanske kan få tak i de tanker og stemninger som skribenten ønsker å uttrykke, dårlig stil når meiningser vanskelig å få tak i. «Dette må vel vera lite gjennomtenkt. Eller er det verkeleg slik at forfattarene meiner at Hamsun, Duun og Vesas er store stilistar ut frå det kriterium at det alltid er lett å forstå kva dei meiner med det dei skriv? Spørsmålet om stilbrott har vore mye framme i debatten, og da

helst som eit argument mot samlingstanken. Men stilkjensla er ikkje statisk, og det er sjølvsagt rett det som her blir sagt at det som kjennest som stilbrott i dag, kan vera god stil i morgen. Men om dette er slik å forstå at ein ikkje skal vera så nøyne med stilkjensla, men «håpe på vanens makt», så er eg ikkje heilt med lenger. Da synest eg det tek til å haste vel mye og bli litt for programmatisk, så eg kunne vera freista til å sitere Ibsen (litt fritt) ein gong til: Jeg protesterer for all verden, og jeg går ikke med på ferdien. At det blir drive «forsøk» også på dette området, kan vera vel og bra og nyttig nok. Men elles meiner eg at ein skal ikkje freiste å løfte seg sjølv etter håret. Kvar og ein bør følgje si eiga målkjensle og stilkjensle når han skriv, det er det som skaper skriveglede. Og i lengda trur eg også det er det som gagnar norsk språkutvikling mest. Det ein skriv, skal vera godt mål i dag; det er ikkje nok, i alle fall ikkje for meg, å tru at det blir godt mål ein gong i framtida. Likevel vil det ofte vera høve til val mellom ord eller stilvariantar som kjennest jamgode og kan gi like godt stilistisk og språkleg resultat. I ein slik situasjon vil underskrivne gjera eit val som peikar mot samling og tilnærming.

Eit anna kapittel i skriftet gjeld ordtarfansenget. Og det er rimeleg at purismen her er eit sentralt spørsmål. Vi har hatt og har prisme frå riksmålshald mot norske ord og frå nynorsk side mot visse grupper av ord av unorsk opphav. Desse forfattarane tek prinsipielt avstand frå purisme når det gjeld ord, dvs. i samnorsk. Og det kan vera rimeleg nok. Men i denne samanhengen vil eg gjerne seia eit

Over til side 5

SPRÅKLIG SAMLING

Redaktør: Knut Kvigne, Nedre Kalbakkvei 2 D,
Oslo. Tlf. 25.19.74.

LAGNADSSTUND

At vi står framfor store avgjelder i språkstriden skulle være klart for alle som har sett gjennom Vogt-komiteen's arbeid.

Den første «trefningen» har vi alt hatt i regjeringa i spørsmålet om *måten* å ta avgjerd på om skriftlig hovedmål i skolen. Regjeringa delte seg med høyrepräsentantene som mindretall mot de andre partienes statsråder.

Høyre ville holde retten til å bestemme over dette avgrensa til foreldrene. Synspunkter vi jo kjenner att fra «foreldreaksjonens» dager.

Vi skal ikke gå nærmere inn på det her, men nøyne oss med å nemne at det nok er heile samfunnet som skal dra nytte av de unge som kommer ut fra skolen. Og dermed er det ikke lenger en isolert foreldresak hva målføre de lærer.

I snart et hundreår har språksituasjonen vært merkt av tilnærming mellom de to målføra. Trass all tilspissa strid har det altså likevel pågått en ubrutt vekst fram mot ei virkelig løysing av striden, *ett mål*.

Noen har holdt igjen under den lange marsjen, og de holder framleis igjen. Grunnene til det kan være flere, men det urimelige i målkøyvinga trer nå sterkere fram med tempostigningen i samfunnsutviklingen ellers.

Knud Knudsen ville blitt skuffa i dag om han kunne se at vi ikke var komt lenger. Etter hans mei-

ning skulle vi ha nådd fram til *ett mål* omkring 1950. Og så seint som i 1938 så det faktisk ut til det også.

Nå står vi brått i den stode at ei av de mange språknemndene vi har hatt gjennom tidene, Vogt-komiteen, synes å ville bryte eller stanse opp tendensen mot å la målføra vokse sammen.

Brått skulle vilkåra for et hundreårs utvikling være endra?

Vi har opplevd harde språkpolitiske tider, skeiv agitasjon, ukvensord og missbruk av meininger som mange ganger har ført striden på avveger. Men språkhistoria kan fortelle om verre tider i så måte enn de vår generasjon har sett.

Det er både vel og bra med Vogt-komiteens positive vilje til kompromiss. Men når en lager kompromiss for kompromissets eiga skyld, mister alt mening og føremål (og — føremålsparagraf med.)

Stortinget har hittil alltid fulgt tilnærmlingslinja. Hver gang vill agitasjon og usaklig framferd trua dette prinsippet, har det enda med at Stortinget satte kombattantene på plass.

Det kan mange ganger ha vært forfriskende lesestoff å finne i Stortingstidende om språkdebatter. Menn har stått fram som har våga kappa si, på begge sider.

Til nå har vi sett at Høyre har

slike menn. Men det er ikke like klart med de andre partiene.

Markerte meininger kommer ikke så ofte fram hos dem. Derimot kan en støyte på sukk som: ta denne kalken i fra meg!

Som om folkepartier i folkets århundre kan la være å danne seg bestemte meininger i det grunnleggende kulturspørsmålet for folket?

NEI!

I «Språklig Samling» nummer 4, 1966, har redaktøren trykt opp et innlegg fra Arbeiderbladet. Innlegget behandler advokat J. B. Hjorts holdning til jødene.

Hva har dette innlegget i «Språklig Samling» å gjøre? Står vår sak så svakt at den må fremmes ved mistenklig gjøring og andre ufine midler?

Herr Hjorts holdning til jødene er et interessant kapitel, som imidlertid er «Språklig Samling» og språksaken utedkomment.

La oss kjempe med blanke våpen. Vi seirer allikevel.

Moss den 6. mars 1967.

Kay Olav Winther.

Vi vil bare be leserne ta for seg lederen i nr. 4 1966 og sjøl se om vi har gjort bruk av slike midler Winther beskylder oss for.

R e d.

Språklig Samling

**trenger din
støtte og stønad
om arbeidet
skal fortsette !**

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Medlemspenger, kr. 10,— pr. år for dem som har eiga inntekt, og kr. 5,— pr. år for andre. Postgiro 16 378.

Formann: Rakel Seweriin, Stortinget, Oslo, tlf. 41.38.10

Sekretær: Lars S. Vikør, Postboks 636.

Kasserer: Ivar Hundvin, Postboks 636. Tlf. 41.77.00

Livsværtig medlemskap Kr. 100,-

Gåver i tida 11. februar - 29. april:

GÅVER

L. O., Mælum, 50, O. Skjold 10,
H. Landsverk 100, O. Langeland 15,
A. Y. 30, B. H. 5, J. F. 5, S. Arntzen 25,
G. Nåvik 25, Kr. Dyrdal 10, E. Kristvik
25, L. Egerdal 50, N. Væding 15,
A. Skogheim 20, A. Kolltveit 35, A. Sko-
gen 25, J. og A. Ørsal 50, I. Tjønn 25,
E. R. 60, B. Rongen 10, N. N. Namda-
len, 25, A. Smørgrav 25, B. Tangen 100,

O. Bjørklund 25, V. Jetne 5, E. Lodden
10, T. Vinje 15, E. B. 5, O. Ytrehus 10,
A. Hompland 8, Anna Nesland 20,
O. Øverbø 10, S. Lunden 10, H. Heldal
10, O. Lysberg 20.

LIVSVARIG

Olav F. Singstad, Fannrem
Arne S. Jacobsen, Henningsvær

Det lysner i vest

Vestlandske Mållag har alltid følgt ei temmelig konservativ linje i språkstriden. Og slik er det i dag og. Men etter det som skjedde ved årsmøtet laget hadde nå i april, er det faktisk godt håp om ei vending til det bedre. Lektor Arnfinn Haga har tydeligvis gått for langt med sin puristiske og gammalmodige språkbruk. (Han held seg så nær opp til Aasen som råd er.) Det blir ellers hevd at han er for «kantete» i sin måte å opptre på. I alle høve blei det nå gjort et fortvilt forsøk på å kaste han som formann, enda han har sitte bare ett år.

Valgnemnda hadde innstilt folkehøgskolestyrar Dyrvik som ny formann, men dette framlegget gikk dessverre ikke igjennom. Haga blei attvult med nokså stort fleirtall. Men det er vel ikkje ventande at dei yngre, radikale kreftene i laget slår seg til ro med dette. Ein kan i allfall ha ei viss von om at Vestlandske Mållag vil slå inn på ei fornuftigare og meir realistisk linje om ikkje så altfor lenge.

Et anna gledelig tegn er det at sterke krefter innen Hordaland Venstre går inn

for å få gjennomført ei meir moderne nynorskrettskriving i Bergens Tidende, største venstreorganet på Vestlandet. Der har ein sjørlig journalist fått høve til å drive på med 1917-rettskrivinga, trass i mange protestar både frå privatpersonar og frå ungdomslag. Mange norsklærarar vestpå klager med rette over kor kjedelig det er når elevane blir forvirra av former som boki, gator, borni o.l., former som for lenge sia er gått ut av skoleopplæringa og som stort sett heller ikkje er i samsvar med vestnorske målføre.

Slik går det når ein journalist nyter avis si til å ri private språklige kjeppestalar, istadenfor å ta omsyn til lesarane....

FORNUFTIGE TONER

Av
Tomas Refsdal

En kjent nynorskmann, sokneprest Ola Mæle, Oppdal, har til «Gula Tidend» kommet med en del uttalelser som det er verd å

merke seg. Han sier bl. a.:

«Når det gjeld målpolitikken, skulle eg ønske at all skuleungdom med nynorsk opplæring og austnorsk målføring (Austlandet, Trøndelag med Nordmøre, Nord-Norge) kunne få lærebøker med austnorske seiemåtar og ordval. Eller sagt på ein annan måte: Syst for at ikkje altfor vestnorskfarga folkeskulebøker får drepe godviljen for norsk mål meir enn dei har gjort i desse stroka.

Eg veit at det er nett her at tampen brenn. Det er menig d a som har makta i røystingane. Lagnaden til opplæringsmålet kan bli avgjort av nokre få gloser som korkje borna eller foreldre forstår. Ein skal ikkje vente at vanlege folk kan gle seg over eit ordrikt mål når ein finn mange ord som ikkje er naturlege for dei. Heller ikkje at dei skal forstå dette med at målet er ein «organisme».

Målpuritanaren i meg har gått i dvale framfor slike fakta. Eg må seie: syst for litt moderasjon i lærebøker før det er for seint.»

Så langt sokneprest Mæle. Han er her inne på tanker som mange av oss i SPRÅKLIG SAMLING vil glede oss over. Vi har jo gjennom lengre tid holdt fram nettopp dette at nynorsken har vært litt for sterkt Vestlands-prega til å kunne vinne innpass på store deler av Østlandet og andre steder. Det var å ønske at Mæles uttalelser kunne vekke mange til ettertanke — f. eks. på bakgrunn av den store tilbakegangen for nynorsken i skolene i de seinere år.

«Før det er for seint», sier Mæle. Ja, det spørst vel om det ikke nå har står med et fornuftig resonnement på dette felt. Og det er ingen grunn til å frykte for at norskdomen i språket vil lide ved det. Tvert om, det ville bidra til å redde det som reddes kan inn i det framtidige felles skriftspråket. Dette språket bør vi nok søke å tufta på et godt norsk grunnlag, men det må være et grunnlag som samtidig faller så naturlig for de fleste nordmenn at de kan godta det.

Tomas Refsdal.

Naturspråket

Det språket vi lærer i skolen, er ikke naturlig, skriver skoleelevene i Kr. sand S til Kjerkedepartementet. Skrivet står referert i «Frisprog». For en gangs skyld er vi enige med «Frisprog». Ja, vi har sjeldent vært så enige med noe vi har sett på trykk noen gang. Språket, og det gjelder både det språket som blir lært i Kristiansand og andre stader, er ikke naturlig. Språket er nemlig et kulturprodukt. Naturlig språk fins ikke. Det måtte da være det «språket» mennesket brukte da det gikk på fire og grynta og gaulte. Men det trenger en ikke å lære i skolen.

En kunne jo slå dette hen i spøk, si at denne merkverdige språkbruken kommer av språklig uformuenhet, av uklarheit i begrepa, tankelaus bruk av propagandafraser osv. En kunne også skynde på skolen, peike på at det er en av skolens fornemste oppgaver å lære elevene forskjell på natur og kultur. Men saka har ei prinsipiell side som er alvorlig, og som vi samnorskfolk må være klar over og alltid holde oss for auget. Kultur betyr at vi gjør oss til herrer over naturen, også vår eigen natur. Vi setter oss et mål, og for å nå dette målet tvinger vi naturen under oss, omskaper den etter vår bevisste vilje. Slik har vi skapt alle de kulturelementa vi nå nyter godt av. Språket står ikke i noen prinsipiell særstilling her. Det vokser ikke av seg sjøl, ved ei naturlov. Det må dyrkes og odles og formes etter vår bevisste vilje. Slik er det alt når barnet begynner å lære å snakke, og slik blir det i stadig høgre grad dess meir vi strever med å utvikle språket vårt. I særlig grad gjelder dette for skriftspråket, som skal være et kulturelement for heile nasjonen. Det må også være greit, at på samme måten som samfunnet ved staten griper inn i utforminga av andre kulturelement, må det også kunne gripe inn i utforminga av skriftspråket. Ja, det må være ei

plikt for staten å gjøre det. Et slikt viktig kulturelement kan ikke gro fritt og bli dominert av interesser som ikke har heile samfunnets beste for auget. Nei, vi vil ikke ha noe naturspråk, vi vil ha et kulturspråk.

Vassau.

“Framlegg til samlenormal”

Over fra side ②

par ord til forsvar for den tradisjonelle purismen i nynorsken. For det må vel vera greitt at ein viss monn av purisme har vore eit conditio sine qua non for nynorsken og for landsmålet frå Aasens dagar. Dette skriftet peikar m. a. på korte og greie ord som **høve, merknad, vern, mistak, samsvar** osv. som no er i allment bruk og så i bokmål. Desse gode orda har kome inn i bokmålet takk vere den prestisje dei har vunne gjennom nynorsken, og fordi nynorsken ikkje har godkjent dei tilsvarande riksmaulsorda.

I dag følgjer nynorsken ei kompromisslinje når det gjeld dette spørsmålet. Etter mitt skjønn er dette den einaste gangbare og riktige vegen å gå. På dette punktet har ordbokredaktør Alf Hellevik vore ei høveleg blanding av dri-stig og framsynt og klok og varsam general. Like rett og nødvendig som det er at ord som **behov, behandle, forskjellig** og hau-gevis av andre liknande ord no blir brukt og er godkjende i ny-norsk, like meiningslaust og uklokt ville det vera (som some samnorsk-folk går inn for) å opne slusene for alle ord som er brukte i norsk. Eg skal ta eitt einaste døme: Er det nokon som vil hevde at det ville vera ei vinning for nynorsk mål og norsk målutvikling om det

vart lovleg å skrive i offisiell ny-norsk: Kongen og følgjet hans gjekk av på Geilo og besåg seg der ein halv time?

Sigurd Haraldseid.

Første frukt

Over fra side ①

Det blir for lite til dei handikappa, meiner det. Og det trur vi og. Dette ser ut til å ha falle Høyre tungt for brystet. Saka er at høyrefolka i regjeringa ville gå enda lengre i klasseoppdeling enn fleirtalet i regjeringa var villig til. Høyre har difor tatt opp saka på landsmøtet sitt ved å vedta eit «manifest», der det heiter at om-suta for dei handikappa må styrkast. Slike manifest er hendige å ta til, for dei kostar ingen pengar.

Nåvel. Vi får sjå korleis dette går. Vil Høyres stortingsgruppe sjå på manifestet som eit forpliktande program, slik at dei i Stortinget foreslår og stemmer for auka summar til omsut for dei handikappa? Og med auka summar meiner vi da summar som virkelig betyr noe, ikkje slantar, ikkje skuebrød, for det er også billig vare. Det må vere summar som viser, både i statskassa og i kassa til dei handikappa. Og forslaget må gå gjennom i Stortinget. Inntil det skjer, må vi nok vere enige med «Dagbladet». Og vi kan bare slå fast at minka omsut for dei handikappa er første frukta av Vogt-komiteen. Og vi må slå fast at det er sør-gjelig det skal vere slik. Det er sør-gjelig at kverulering om stave-måtar i eit og same språket skal føre til at viktige humanitære oppgaver blir forsømde. Og det er sør-gjelig viss vi ikkje har eit stor-ting som kan seie: «Forlik eder, skabhalse. Vi har verdigare formål for bruk av statens pengar».

Jakob Skauge.

Nesbyen Samvirkelag

Post- og vareadresse: Nesbyen

Telefon 38 a

SNARKJØP – MANUFAKTUR OG SKOTØY

ALT I JERNVARER OG BYGNINGSARTIKLER

ELEKTRISK AVDELING – SERVICEVERKSTED

RADIO OG TV

Matlaus er verre enn pengelaus, heter det

Derfor er det godt å ha noen

spekepølser

på bua eller stabburet.

*Jeg sender Dem mot oppkav prima heimelaga spekepølse
til kr. 14 pr. kg.*

Fraktfritt ved bestilling på minst 5 kg.

Mitt motto er: En gang kunde, alltid kunde!

Pølsemaker **Herbrand Larsen, Nesbyen**

Telefon nr. 76.

BRØDRENE LIVGÅRD

Godt utvalg i hyttemøbler.

Telefon 70 – Nesbyen

Språklig forfall

("Den Høgre Skolen")

Gjennomsnittstudentenes evne til å uttrykke seg muntlig og skriftlig på sitt morsmål er i dag langt slettere enn for bare noen tiår siden. Man har å gjøre med et generelt språklig forfall. All virksomhet ved et universitet forutsetter et klart begrepsapparat, og evne til å formidle tanker tydelig og meningsfylt. Derfor må studentene gå sterkt inn for å mestre den målform de har valgt. Dekanus ved det historisk-filosofiske fakultet i Bergen, professor Alf Kaartvedt, sa dette i sin tale under immatrikuleringen på Stavanger Museum 23. november.

Nye er slike betraktninger ikke. Gjennom generasjoner har man fra universitetshold klaget blant annet over at studentene ikke behersker morsmålet like godt som før. Vi har muligens alle en hang til å overvurdere det som var nivået i vår egen skole- eller studietid. Professor Kaartvedt kunne imidlertid vise til en forbausende samstemmighet hos dekanene ved de forskjellige fakulteter i Bergen, da de nylig ble spurta av «Reiulf Steen-komiteen» hvilke krav de ville stille til gymnasundervisningen. Representantene for medisin og odontologi forlangte ikke mer fysiologi, representantene for det matematisk-naturvitenskapelig fakultet forlangte ikke først og fremst bedre undervisning i matematikk og kjemi, humanistene ikke mer konsektrasjon om fremmed språk eller historie. De sa alle at hovedproblem var studentenes manglende evne til å uttrykke seg på godt norsk.

Ifølge avisreferatene kom professor Kaartvedt ikke nærmere inn på de mulige årsaker til forfallet. Det gjør derimot Aftenposten, i en kommentar til hans uttalelser. Oppmerksomheten rettes mot arten av den morsmålsundervisning som gis i skolen. «Man har vært så opptatt med å putte inn de nødvendige a-endelser og med å unngå de «ulovlige» former at sprogfølelse og stil har lidd drukningsdøden.» Lærerstanden har selv sagt gjort hva den har kunnet, sier avisen. Det har bare ikke nytet. For — «Norskfaget har, stort sett, vært et spørsmål om i skriftlig form å

gjøre rede for hvilke kunnskaper man sitter inne med. Og da i en «tillatt» sprogform.»

Aftenpostens lederartikkel er egnet til å gi et høyst misvisende bilde av norsk-opplæringen i gymnasiet. Vi tror ikke noen gymnasiast har fått ødelagt sin språkfølelse av å bruke språket til å gjøre rede for hvilke kunnskaper han sitter inne med. At nettopp stilskriving — som vel må være det «norsk-faget» her står for — aldri har vært ment som noen kunnskapsprøve, er en annen sak. Norsk stil til examen artium har vært, og er, i første rekke en prøve på evnen til følgeriktig resonnement — og på evnen til presis og nyansert språklig formulering.

For to år siden hadde lektor Sigfred Orp en artikkel i tidsskriftet. Vi tror de fleste kolleger er enige med ham i at det ikke er «samnorskproblemer» som står i første rekke i vårt arbeid med å lære elevene å skrive norsk. — «Når de skriver perioder uten begynnelse og slutt, når de skifter tid fra setning til setning, når de relative pronomene er galt tilknyttet, når uttrykk sammenblades og ord forveksles, når logikken er mangefull og ordfattigdommen stor — ja, da skal aldri i evighet noen få innbilt meg at Norsk Språknemnd er skyld i det. Hvor ubehagelig det enn må være for dem som ser samnorsktrølet bakom alt — det er denslags ting vi sliter med.»

Det er meget mulig at vår språksituasjon, med to offisielle målformer, skiftende rettskrivning, og uenighet om hva som skal være «tillatt», har gjort forholdene vanskelige. Men også i våre naboland, i England og på kontinentet klages det i dag like meget over språklig forfall blant studenter. Fenomenet er på ingen måte særnorsk. Man står overfor en generell tendens innenfor hele vår kultirkrets. Unge mennesker var tidligere i langt større utstrekning enn de er nå henvist til å lese for å vinne fram til kunnskap og erkjennelse. Bildet, illustrasjonen, med den korte og enkle tekst er i ferd med å fortrenge den sammenhengende språklige framstilling. Følgen av begrepsfattigdom, ordfattigdom, manglende evne til å finne adekvate uttrykk.

At dette representerer en fare for det kulturelle liv og den vitenskapelig virksomhet, vil ingen være uenig i. Derfor er det blant annet ønskelig at vi i vårt gymnas får bedre tid og hjelpebidr

Språkstrid i Jugoslavia

av
Jahn Otto Johansen

I Jugoslavia er det i det siste blusset opp en hissig språkstrid med klare politiske undertoner. Striden står mellom de to største nasjonale gruppene i Jugoslavia, serberne og kroatene, om hvilken status deres språk skal ha. Forskjellen mellom serbo-kroatisk (språket som tales i Serbia (og «kroatisk-serbisk» (språket i Kroatia) er så liten at den for en utenforstående kan synes bagatellmessig. Skriftbildet er riktignok helt forskjellig, idet kroaterne benytter det latinske alfabet, mens serberne bruker det kyrilliske. Men når det gjelder det talte språk, er det nærmest som to dialektversjoner av samme språk. Men denne forskjell er mer enn nok til å sette gemyttene i kok, fordi det under selve språkstriden ligger århundregamle motsetninger mellom kroatene og serberne.

Den aktuelle strid oppsto for kort tid siden da forfatterforeningen og 16 akademiske institusjoner i Kroatia fremla en resolusjon med krav om en konstitusjonell anerkjennelse av et atskilt kroatisk språk. I resolusjonen ble det påstått at de federale organer benyttet en versjon av serbo-kroatisk som var mer serbisk enn kroatisk. De kroatiske varianter ble neglisjert i det administrative språk, het det.

I dag anerkjenner den jugoslaviske forfatning tre offisielle språk, serbo-kroatisk, slovensk og makedonsk, men de kroatiske forfattere og vitenskapsmenn krevet at «kroatisk-serbisk» skulle

til å drive stilstudier og innøve logikk i forbindelse med stilskriving. Derfor er det også grunn til å unngå knappe og ordfattige lærebøker, og prøve- og eksaminasjonsformer som oppfordrer til unyanserte svar. — Men dette betyr ikke at man kan vente seg underverker, at skolen alene skal være i stand til å snu utviklingen. Det betyr heller ikke at den norskopplæring som gis i dag, er forfeilet og kan gjøres til den store syndebukk når det klages over studenter uttrykksevne. (Leder, «Den Høgre Skolen», nr. 20/66.

få en status på linje med disse tre. Hvis ikke det skjedde, ville «kroatisk-serbisk» bli redusert til bare en dialekt og således miste karakteren av offisielt språk.

Resolusjonen fra Zagreb utløste en kraftig reaksjon hos serberne i Beograd. Da den serbiske forfatterforening få dager etter hadde sitt møte, hersket det en sterk nasjonalistisk, for ikke å si sjåvinistisk stemning. Serberne hadde ikke noe imot at kroatene dyrket sitt eget språk, ble det sagt, men da måtte den ene million serbere som bor innenfor Kroatiyas grenser, bli garantert bruk av det kyrilliske alfabet og de måtte få sine egne skoler. Myndighetene forsøkte å holde tilbake resolusjonen fra den serbiske forfatterforening, men uten synderlig resultat.

Så grep imidlertid Tito inn med all sin autoritet og slo fast at han ikke ville ha noen skjerpelse av striden mellom de nasjonale grupper. I en tale i den multinasjonale Kosmetregionen (Kosovo Metohija), der det er en betydelig albanskspråklig gruppe, gjorde Tito det klart at man ikke ville gå tilbake på den linje de hadde slått inn på etter Rankovic' fall, nemlig å gi de forskjellige nasjonale grupper større selvstendighet. Et av ankepunktene mot Rankovic var at han hadde spilt på «storserbisk» sjåvinisme». Titos tale i Kosmet-regionen måtte oppfattes som en reprimande til mer nasjonalistiske grupper i Serbia. Som det store samlende symbol har Tito mer enn noen annen bidratt til å dempe motsetningene mellom de nasjonale grupper i Jugoslavia. Men spørsmålet er hva som vil skje når Tito faller bort.

Språkstriden og motsetningene mellom de nasjonale grupper er særlig viktig, fordi den har tilknytning til striden om de økonomiske og politiske reformer. Det later til å være slik at tilhengerne av reformer er identiske med dem som vil gi de forskjellige nasjonale minoriteter større rettigheter. En liberal politikk i nasjonalitetsspørsmålet går hånd i hånd med en reformvennlig politikk i det jugoslaviske samfunnet som helhet.

Nedre Hallingdal Meierier

Telefon 73 – Nesbyen

Besøk HALLINGKROA

Kafeteria — Grill-Kiosk

NESBYEN

NESBYEN AUTO

Inneh. E. J. Nässelqvist

Telefon 62

BENSIN - OLJE - REPARASJONER - REKVISA

KAST IKKE BRUKTE FRIMERKER

— men klipp dem av brev og brevkort. Når De har et passende kvarter, send det hele i brev eller postpakke til

TUBFRIM, Nesbyen.

— Nasjonalforeningens institusjon som tar imot og omsetter brukte frimerker til inntekt for tuberkuløse og for handikappede barn. Bestill en samlepose.
Bestill en samlepose.

TUBFRIM

URMAKER

S. DALEVOLD

Telefon 98

NESBYEN

* UR OG OPTIKK

* FAGMESSIG ARBEID

Hallingdals Bokhandel

* Inneh. Gunnar Thorberg *

Telefon nr. 6 – NESBYEN

Bok- og Papirhandel

Skolemateriell – Trykksaker

Hallingdal Gartneri

*

GRØNNSAKER – BLOMSTER

KRANSER – SPRØYTEMIDLER

*

TELEFON 88 – NESBYEN

A. H. EIDAL

Alt i Møbler - Radio

TELEFON 43 – NESBYEN

NYNORSK SAMNORSK

(En samtale mellom nynorskmannen Egil Fermann Schei, elev i 3 E a, Oddernes gymnas, Kristiansand S, og samnorskemannen lektor Magnusdal.)

Schei: Etter min mening bør nynorsken og bokmålet få leve ved siden av hverandre. Det er to kulturspråk med dype røtter i norsk literatur og tradisjon.

Magnusdal: Statistikken viser at nynorsken er på retur som opplæringsmålskolen. I 1945 hadde 34 % av alle norske barn nynorsk som opplæringsmål, i 1955 var det 28 %, og i 1965 var det gått ned til 20 %. Etter alt å dømme vil denne tilbakegangen fortsette, og en vakker dag er nynorsken ferdig som opplæringsmål i skolen. At enkelte mennesker vil fortsette å skrive nynorsk, har ingen betydning her.

S.: Hva mener samnorskfolket om dette?

M.: Samnorskfolket vil fortsette å arbeide for et skriftspråk som dekker normalt norsk talespråk. Og normalt norsk talespråk har a-ord, a-verb og diftonger som i disse setningene: Barna bada i Bertesbukta. Vi fiska heile natta rundt øya. Han skreiv ut boka.

S.: Men det går ikke an å *skape* et skriftspråk, det må utvikles av seg selv.

M.: Rettskrivning og formverk blir ved lovbud, men stilens og ordforrådet utvikles av forfattere og dyktige skribenter. Hadde vi ikke fått rettskrivningsforandringene av 1907 og 1917 og 1938, hadde de to skriftspråka våre stått stille, akkurat som det engelske språket har gjort i ca. 300 år. Det er det som gjør det engelske skriftspråket så vanskelig å lære.

S.: Men hvorfor er da alle rettskrivningsforandringene blitt møtt med så mye motstand?

M.: Det kommer av at det vi en gang har lært, det vil vi nødig forandre. Men jo nærmere skriftspråket ligger talespråket, jo lettere er det å skrive. Alle nye rettskrivninger er lettere enn de gamle, det ser en klart når en sammenlikner skrivemåten for 50 år siden med den vi har i dag. Og fok flest (Ber-

gen unntatt) må vel være enige i at det er lettere å skrive Barna bada i Bertesbukta enn Børnene badede i Bertesbugten.

S.: Jo, jeg er enig i det. Men viss nynorsken går ut som opplæringsmål, hva da?

M.: Da bør nynorskfolket gå inn for samnorsk(en eller radikalt bokmål, som er det samme), for den er avgjort et bedre alternativ enn et danskfarga riks-mål uten a-ord, a-verb og diftonger og med bløte konsonanter i ord som sprog, skib, embede, vidne osv.

S.: Personlig synes jeg dette har mye for seg, men jeg tviler på at nynorskfolket vil være med på det.

M.: Det må da være bedre å redde noe enn å miste alt. Og nynorskfolk må være klar over at samnorsk ligger nærmere nynorsk enn riks-mål.

S.: Det ville være et stort tap viss den litteraturen som er skapt av Aasen, Vinje, Garborg, Duun, Vesås og mange flere, skulle gå tapt.

M.: Den nynorske litteraturen vil aldri gå tapt. Den inneholder så store verdier og er en så stor del av vår kultur at den vil alltid bli lest både privat og i skolen. Det vil elevene sikrert heller ikke ha noe imot, når de bare kan sleppe å slite med to norske skriftspråk.

S.: Tror du det vil ta lang tid før nynorsken er ute av skolen som opplæringsmål?

M.: Med den veldige folkeflyttinga der er fra bygdene til byene og industristrøk, vil det gå fort. Enkelte områder vil nok bli hengende etter, men de blir så små at det vil ikke kunne tas hensyn til dem. Dette mener for resten flere nynorskfolk i artikler i Noregs Mållags festskrift ved 60 årsjubileet i 1966. Disse representative nynorskfolka legger ikke skjul på at nynorsken taper i konkurransen med bokmålet.

S.: Jeg kan bare si at jeg synes det er trist dette.

M.: Ja visst er det trist, men de mest karakteristiske trekk ved det normale norske talespråket kan en redde. Og så får en huske at riks-målsfolk også har

strukket seg litt og vist samarbeidsvilje. Det er nok ikke mange riks-målsfolk som vil tilbake til rettskrivninga før 1907. Og skal vi en gang få ett skriftspråk i landet vårt, så må der ofres litt fra begge sider.

S.: Er du ikke redd for at riks-målsfolk har greidd å kaste så mye skitt på samnorsk-ken at den ikke vil slå igjen-nom?

M.: Den har for en stor del slått igjennom allerede, det ser en i Johan Bojers romaner, Andreas Markusson, Magne Østby og mangfoldige flere. Og så Dagbladet skriver atskillig samnorsk. Men naturligvis vil det hjelpe viss nynorskfolk og de byfolk som har røtter i et gammalt, godt bygdemiljø, slutter opp om den. Det siste kom så klart til uttrykk da navnesaka var oppe i Kr-sand bystyre. Da var der mange riks-målsfolk som gikk inn for former som Odderøen, Hanneviken, Baneheien osv., men heldigvis hadde flertallet en så norsk språkfølelse at de fikk vedtatt Odderøya, Hannevika, Baneheia osv. samt **gata**. Det skal skrives Markens-gata nå, ikke Markensgaten, det har de folkevalgte bestemt.

S.: Men avisene skriver stadig Markensgaten og andre gamle former.

M.: Det er fordi journalistene fikk si opplæring på skolen da disse forme-ne var alminnelige. Og det en er vant til å skrive, det forandrer en nødig. Men det nye vil snart innarbeide seg.

S.: Jeg tror ikke at nynorskfolk fullt ut forstår verdien av samnorsk-ken.

M.: Da må der drives opplysning, for svikter nynorskfolket, vil mye av det som de nynorske forfattere og språkfolk har skapt, gå tapt. Da får vi et danskfarga riks-mål, og da vil vel Wergeland stige ned av sokkelen og

Over til neste side

Støtt
Språklig Samling

Annonsér i
Språklig Samling

la rødrussen overta plassen når de kommer stormende 17. mai for å hylle ham for hans norskhet og hans arbeid med å gi oss et norsk skriftspråk med a-ord og mye mer.

S.: Du mener altså at det er nynorsk-folket som har utspillet?

M.: Ja, nynorskfolket sammen med sammorskfolket kommer til å avgjøre om vi skal få et skriftspråk som dekker normalt norsk talespråk (bergensk stendig unntatt).

S.: Det skal bli interessant å se hva resultatet av dette blir.

M.: Det hjelper ikke å sitte med henedene i fanget og **se**, det som må til er **aktiv innsats**. Viss du sier: Barna bada i Bertesbukta. Han skreiv ut boka. Vi fiska heile natta rundt øya osv., så gå inn for at det skal bli skriftform også.

S.: Enkelte mennesker synes at bada og fiska og øya og slikt er simpelt, det er posebyspråk, sier de og rynker på nesa.

M.: Det språksynet er en arv fra dansketida da alt norsk var simpelt fordi det blei brukt av meningmann. Det bør vi være kommet over nå, og er vi ikke det, så bør alle som respekterer seg sjøl og sitt opphav, går inn for å gi det status som dannet språk. Samnorskken dekker normalt, norsk talespråk i by og bygd. Gå inn for den. Sympatiser med den, forsvar den og ta den i bruk. Det er en nasjonal, sosial og språklig oppgave.

*****

HUGS!

Kontaktmannen
vår
tar i mot
medlemspenger

Eller:
Postgirokonto
16. 378

Nyregistrerte ord

Noen få døme på nyregistrerte ord i norsk i tidsrommet 1963—65.

Opplysningsane er henta frå skriftet «Nordiske språkspørsmål 1963—1965», utgitt av Norsk språknemnd.

aldring (det å bli gammal)

bakdel (motsetning til fordel, brukt uten noen bitone)

filmbar, mottakbar, utkobblbar,

rentebevisst, resultatbevisst
(-bevisst er ofte ei god avløysing for -minded)

bilinkino (eng. drive-in cinema)

biografere (gi biografi)

båtell (etter mønster av motell)

drifte (drive drivgarnfiske)

ekspressveg

endegyldig (definitiv)

enehaver, enepartner

fakkelborg, (mønster: flaggborg)

tofeltveg

flernasjonal (multilateral)

foile (kjøre med hydrofoil)

fraflytningsstrøk,- område

frastøtthet (avleiingsendinga -het
er sær produktiv)

framtidretta (progressiv)

gå-bru, gå-gate

giv (fra svensk, jfr. eng. new deal)

gåutkveld, gibortpris, osv.

heliport (helikopterstartplass)

helsevern

høreveerdig (jfr. severdig)

innsalg (introduksjonssalg)

innsatt (arrestant)

ja-mann (sandpåstrøer)

kategorisere (jfr. katalogisere osv.)

kjede på (sette kjetting på)

kompaktskole (jfr. kompaktbil)

kontrakte (jfr. kontakte)

kråsofa (jfr. kråskap)

kundekontakt (PR)

langkjører (stykke som går lenge)

leikskole (førsteskoleklasser)

lommekjent

luftbåt (Hovercraft)

lugne (fra svensk)

læreverk (lærebok med lydband og film)

mannekeng (norsk skrivemåte for mannequin)

markedsføre, -fører, -føring (marketing)

mjuklande

-mottak (vare-)

nedbygging, -pelsing, -telling, -trapping

oms (omsetningsavgift)

op-kunst (optisk kunst)

overlydsfly (supersonic plane)

overtall (jfr. overtallig)

ripefast, syrefast osv.

salgsfremmende tiltak (sales promotion)

satirical (jfr. musical)

skattesnyt

sleiping (sleip person)

sosionom (sosialarbeidar)

spektakulær (eng. spectacular)

spottlys (eng. spot light)

SP (Sales promotion)

surne mjølk (gjøre sur)

teatral (jfr. teatralsk)

tenårig

tettsted, tettbusetnad

timekjøre
-velt (fly-, traktor- osv.)
TV-dekke, -dekning
tverrfaglig, -politisk
ubærelig, ufanatisk, uformålstjenlig, ugiftig, umorsom, utypisk, usalgbar osv.
underåring (jfr. overåring)
utviklingsfolk, -verden
badevennlig, fallevennlig, fotvennlig, kjørevennlig, koffertvennlig osv.
klatrevillig, grovillig, trekkvillig osv.
visning (framvisning)
visualizer (bedre: *visualiserer*)
yrkesaktiv
yrkeshemma
ørefon (øretelefon)

Noen nye ord i svensk.

aktuallia (aktualliteter)
avfar (jfr. avkjør)
avfolkningsbygd
avstressa
beställkort (bestillingskort)
bokomat (bokautomat)
båtburen (jfr. no. flybåren)
dagligkjøp
droga (påvirke med *drog* (eng. *drug*))
el-rakare (elektrisk barbermaskin)
elevriktig bok
etermedia (radio og TV)
femkampa (tevle i femkamp)
fjärrkyl (fjernkjøling)
fulvacker (eng. ugly-pretty)
förspröda (sprøgjøre)
förtillverkad (førtilvirke, prefabrikert)
gangstra (opptre som gangster)
golfa (spelle golf)

grammografera (sende grammofonplater)
klämdag (ledig dag mellom helgedagar)
kåserisk (kåserande)
känslokylig (kjenslekjølig, følelseskald)
likforma (jfr. omforme)
matbar
medelåring
paketresa (ferdigpakka tur, jfr. eng. package tour)
pendlare (pendler, som reiser til og fra arbeidet)
plast-pack (plastpakning)
poppa (pop-sangerinne)
rekordlitet
s-bälte (sikringsbelte)
sakgranska
skatteflykta (flykte fra skatten)
snapbköpa (snarkjøpe)
socialitet (evne til sosial tilpasning)
underträffa (motsetning til *overtreffe*)

Noen nye ord i dansk.

adgangsbegrænse
afhopp (jfr. avhopper)
automatere
AV- (audiovisuell)
barnepigeri
bulldoze (jfr. eng. bulldoze)
dusse (si du til), *dusseri*
egocentri (egosentrism)
-eksplosion (utgifts-, uddannelses-)
ess (meget populær person)
flytel (jfr. motell osv.)
fuldtidsjob (jfr. eng. full-time job)
hulrik (hullkontinnbetalingskort)
knap-ned-flip (eng. button-down-flip)
kotel (storfjøs)

kulturmave
lyne (åpne/lukke lynlås)
lynfryse (billedlig)
TV-narkomani
privateri
programmør (no. programmerer)
sanitør (mannlig reingjøringsassistent)
sex
stryge-let

Ma.

HYTTER – GARASJER

Reisverk og utv. panel til hytter leveres montert på Deres tomt.

Tregarasjer - rekker og enkle - og STABIL vippeporter leveres.

Ring 53 36 90 Oslo, og be om brosjyrer.

PAUL DAHLØ – HASLUM

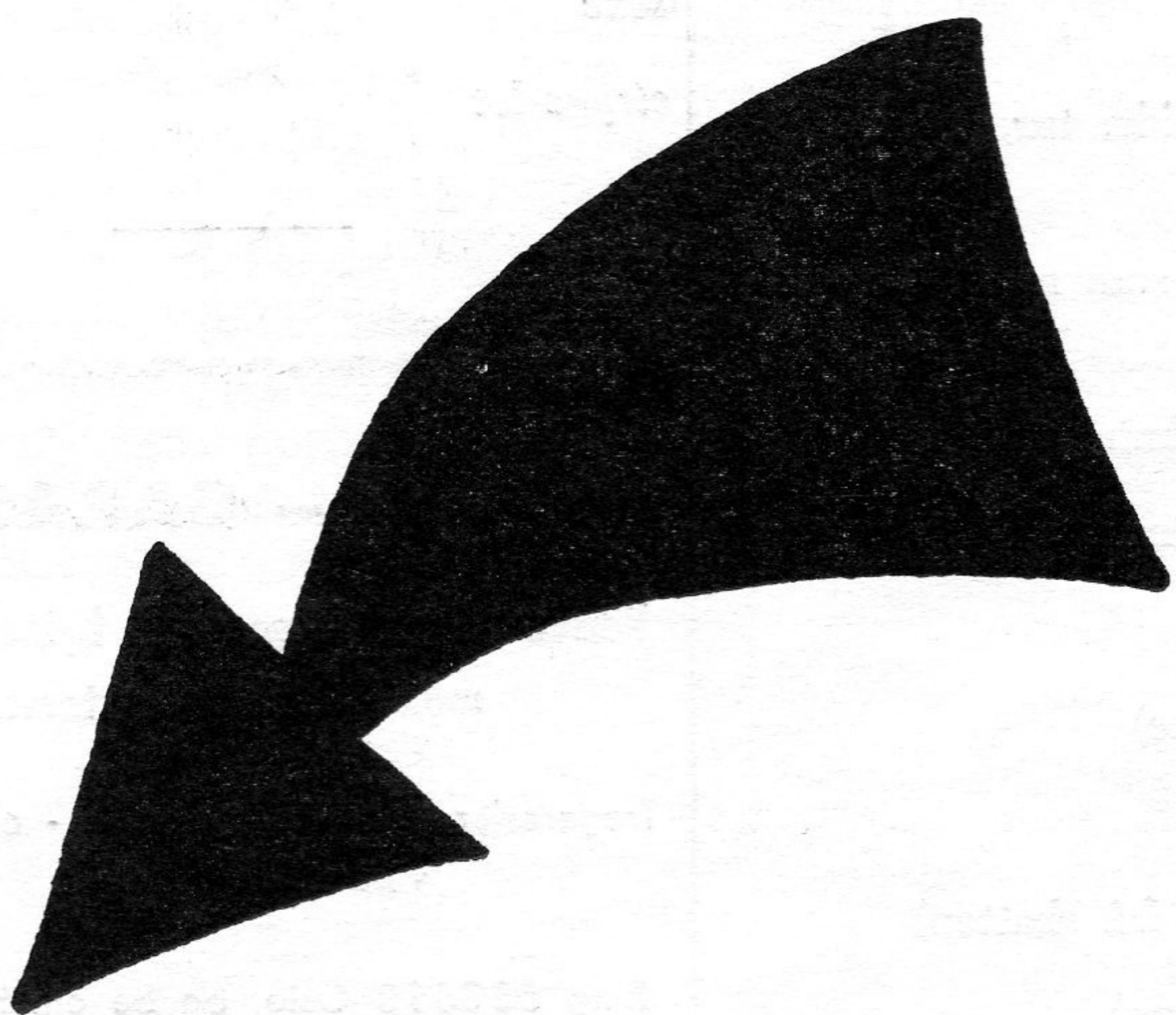
**BLI
MEDLEM!**

**STØTT
SPRÅKLIK SAMLING**

**Skriv til adresse
postboks 636, Oslo
og be om nærmere
opplysninger.**

Mange ber om at tidsskriftet
vårt må bli
STØRRE!

— Vi er så enig —

SPRÅKLIG SAMLING

mangler just ikke krefter
til det.....

Noen av landets beste penner
vil hjelpe oss !

MEN DET KOSTER !!

MØBEL- HALLEN

O. TVEITAN

(Bak BP-stasjonen)

Tlf. 187

BØ I TELEMARK

Alt i møbler

Kontor-
og
hybelmøbler

* SØLV

* PLETT

* TINN

* BUNADSØLV

Gullsmed
BESTELAND

TELEFON 202
BØ I TELEMARK